

Kessler, Herbert L.

Doslov

In: Frantová, Zuzana. *Hereze a loajalita : slonovinový Diptych z pěti částí z pokladu katedrály v Miláně*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2014, pp. 72-73

ISBN 978-80-210-7413-2

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/132980>

Access Date: 21. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Doslov

Herbert L. Kessler

Dvě pětidílné slonovinové desky zdobené smaltem, které se nacházejí v pokladu katedrály v Miláně, patří mezi nejčastěji citovaná díla raně křesťanského umění a současně mezi nejméně studovaná. Zuzana Frantová s prozíravou myslí studuje rozsáhlou bibliografii a ukazuje, jak málo ve skutečnosti o těchto neobyčejných předmětech víme, jak nekriticky jsou přijímané hypotézy nastíněné v poměrně malém množství textů a jak jsou jako fakta nadále citované v textech následujících. Mezi nepodložená tvrzení patří v první řadě často opakované prohlášení, že tyto dvě desky soužily původně jako knižní vazba evangeliáře.

Okem bystrým stejně, jako je její mysl, se Frantová soustředí na samotné předměty a jakékoliv tvrzení o nich podrobuje své pronikavé inteligenci. V otázce místa původu dochází k přijetí jedné z předchozích teorií, a to té, která tvrdí, že Diptych vznikl z Ravenně. Své tvrzení však neopírá pouze o srovnání s dalšími slonovinami, ale – co je nejdůležitější – také o smaltované doplňky, které byly až doposud převážně přehlíženy. Čerpá z nových poznatků v oblasti zlatnictví a ukazuje, že krásný kříž a beránek poukazují na zvláštní propojení podmínek nezbytných k výrobě takovýchto šperků a jejich receptce v tomto městě na Jadranu. Stejně si počíná i s datováním desek. Za období jejich původu je sice již dávno považováno 5. století, Frantová však nabízí nový pohled, který umožňuje zařadit je ještě přesněji, a to na přelom 50. a 60. let. Poté, co přesvědčivě vyřeší tyto komplikované záležitosti, obrací svou pozornost ke společenskému a kulturnímu kontextu, ve kterém byl Diptych vytvořen a v němž plnil svou funkci.

Frantová se táže, jakému účelu tyto složité propracované slonovinové desky sloužily. Nechává stranou pohodlné, ale nepodložené tvrzení o tom, že se jednalo o knižní vazbu, srovnává je s ostatními pětidílnými diptychy, včetně těch, které jsou „sekulární“ povahy, a hledá tak alternativní vysvětlení jejich užití a informace o jejich funkci. S důvtipem se vydává směrem ke zkoumání toho, proč byla tato díla znovupoužívána během celého období středověku, a to ji vede k závěru, že milánské desky měly zvláštní liturgickou funkci a sloužily k zapisování jmen světců uctívaných během mše. Její tvrzení jsou přesvědčivá a důležitá stejně jako její argumentace o zvláštní povaze tohoto materiálu i jeho provedení samotného, která nám otevírá nové způsoby chápání kulturního pozadí, ale i intelektuálních odkazů těchto materiálních předmětů.

Frantová poté sklízí ovoce svého vědeckého zkoumání, když nám nabízí vysvětlení náboženského a politického kontextu jednotlivých zobrazení a udivujícího luxusu tohoto Diptychu. Správně zastává názor, že jakýkoli pokus chápat ikonografii přísně programově nemůže uspět tam, kde jsou třeba zásadně otevřené metody křesťanských exegezí, a přináší přesvědčivé důkazy, že znázorněným motivům musíme rozumět v kontextu tehdejších sporů týkajících se dvojí podstaty Krista, které způsobila monofyzitská hereze, a v rámci křehkých vztahů mezi Ravennou a Římem. Jako paprsek procházející lupou vrhají důkazy o době, místě, funkci a významu přímé světlo na Neona, biskupa Ravenny (450–473) a na jeho vztah k papeži Lvu Velikému (ve funkci 440–461). Oba dva muži využívali umění k vyjádření svých teologických a politických pozic. Heuristická analýza umožnila Frantové objasnit další spojitosti mezi Neonovou patronací a římskou produkcí a také mezi milánským Diptychem a slonovinami, které pravděpodobně vznikly v papežském městě. Frantová si dává pozor, aby nepodlehla stejným nepodloženým spekulacím, které kritizuje na dosavadní literatuře, a své závěry stanovuje s vyvážením přesvědčivosti a vědecké jemnosti.

Hereze a loajalita Zuzany Frantové objasňuje spleť teoretické spory trvající více než jedno století a všemi zmíněnými závěry poskytuje přesný záznam o tomto elegantním milánském Diptychu ze slonoviny a smaltu způsobem, který se svému předmětu zkoumání vyrovná svou bohatostí, komplexností a inspirací.